

Mato Budman *

ISSN 0469-6255
(37-42)

NEKI ASPEKTI NAUTIČKOG TURIZMA U HRVATSKOJ I SVIJETU ON SOME ASPECTS OF NAUTICAL TOURISM IN CROATIA AND IN THE WORLD

UDK 796.5:797.1/2
Pregledni rad
Review

Sažetak

Da bi se izučavao nautički turizam potrebno ga je uzročno-posljedično sagledati, pobliže odrediti sadržaj pojma i okvire mogućih učinaka, što je svrha ovog rada, u čiji kontekst se smješta ovovremeno stanje i kretanje te vrste turizma u Republici Hrvatskoj kao europskoj zemlji koja spada među one s najpovoljnijim uvjetima za njegov razvitak.

Ključne riječi: rekreacija, turist, turizam, nautički turist, nautički turizam, marina

Summary

To study nautical tourism it is necessary to consider it from the cause-and-effect point of view and to define closer the contents of the term and the range of possible effects. This is the purpose of this paper in the context of which the actual status and activities of this type of tourism in the Republic of Croatia as a European country belonging into the countries with the most convenient conditions for its development is put.

Key words: recreation, tourist, tourism, nautical tourist, nautical tourism, marina

1. Retrospektiva Retrospection

Međunarodni promet turista nezaustavljivo raste. Prema podacima Svjetske turističke organizacije njihov broj u 1994. g. dostigao je oko 528.461.000.¹ Dosadašnji maksimum. Iz godine u godinu sve više osoba prelazi granice svoje države u potrazi za odmorom, športom, zabavom, novim doživljajima, upoznavanjem drugih naroda, kultura i običaja, itd. I sve više troše. Godine 1994. izdaci takvih putnika u prihvatnim zemljama zabilježeni su u visini od gotovo 321,5 milijardi USD.² Rekordnih.

U "letu k suncu" (Krapf) i u potrazi za toplim morima³ turisti su najviše lojalni odredištima u Europi, kojoj daruju tri petine svih dolazaka i zadovoljavajuću dinamiku⁴. Premda bi se moglo reći da su inozemni turisti na našem kontinentu u posljednje vrijeme stabilizirali potrošnju, ipak ostvarenih 153,3 milijarde USD prihoda od međunarodnih dolazaka turista predstavlja najveći domet i oko 48% prihoda svih recepcijskih zemalja. U čitavu svijetu ti prihodi rastu brže nego vrijednost izvoza roba⁵, pa su respektabilna stavka međunarodne razmjene.

Takve tendencije s uspjehom prati dobra stara Europa. Njene regije ne samo da su vodeće destinacije, već one emitiraju velik broj turista; uz bok stanovnicima USA, Japana i Kanade po broju osoba i potrošnji u inozemstvu odmah stoje Nijemci, Britanci, Francuzi, Talijani, Nizozemci, Austrijanci, ...

Neki naši lokaliteti uz jadransku obalu i otoke imaju svjetsku turističku tradiciju, poput Dubrovnika, Opatije, Hvara, Crikvenice, Malog Lošinja, ... Do 1990. g. promet inozemnih turista u hrvatskim krajevima imao je obilježja i periodiku sličnu drugim recepcijskim zemljama. Najviše noćenja bilo je 1987.g., iza toga nastupilo je postepeno nazadovanje, ogromna pad u 1991.g. zbog prijetnje za sigurnost ljudi nakon pobune Srba u Hrvatskoj i kasnije srpsko-crnogorske agresije na našu zemlju. U sljedećim godinama stanje se popravilo do 15,556.000 noćenja stranaca u 1994. g., ali je to tek oko četvrtine ostvarenih u 1987. g. Godinu kasnije bilo je za 45% manje boravaka posjetitelja iz inozemstva (8,515.000 noćenja).⁶

Na našoj Planeti velik broj ljudi odvaja ukupno ogromne novce na inozemna putovanja u turističke svrhe. Iako je veći dio prometa usmjeren na obale europske i američkog sredozemlja, ovi suvremeni nomadi neprekidno otkrivaju nove destinacije⁷, pretežito na kopnenim obalama i otocima toplijih mora, osnažujući dominaciju tradicionalnih vrsta i oblika maritimnog turizma.⁸ Ali se i zanosno prepuštaju iskušenjima novih. Čak nekim s većim žarom nego onima kojima su ranije bili naklonjeniji. Jedan među njima je nautički turizam.

* Mr. sc. oec. Mato Budman
Pomorski fakultet, Dubrovnik

2. Tendencija k litoralizaciji

Tendency to Littoral

More, "od kojeg se živi, i za kojeg se živi", od davnina privlači ljude. Kao besplatna prometnica koja povezuje sve narode svijeta na njegovim obalama, darežljivo jestivim plodovima i drugim bogatstvima, more je zaslužno da su se tu razvile prve civilizacije. Rastom stanovništva⁹ i općim napretkom, ljudi su kasnije stvarali i razvijali naselja u unutrašnjosti kontinenta, da bi se u novije vrijeme opet okrenuli morskim obalama. Pored rasta pomorstva, tu niču industrije, povećava se pučanstvo, izgrađuju se razni ugostiteljski objekti i uspostavlja se bolja prometna povezanost.

Veće turističko iskorištavanje priobalnih područja, koja se odlikuju prirodnim osobitostima i od čovjeka stvorenim privlačnostima, javlja se početkom ovog stoljeća, kad se otkrivaju blagodati morske vode i klime, sunčanja i plivanja¹⁰. Posebno je to potaknuto sve većim užasom življenja u prenapučenim i zagađenim velikim kontinentalnim urbanim aglomeracijama, baš u vrijeme kada su ljudi svojim radom dostigli takav standard da su imali dovoljno slobodna vremena i novčanih sredstava, koja su im preostala nakon podmirenja egzistencijskih potreba, te u općem povoljnom okruženju za turistička putovanja¹¹.

Spajanjem želje za što većom pokretljivošću i slobodom kretanja¹² s iskonskom potrebom neposrednog dodira s prirodom¹³ oni u sve znatnijem broju koriste plovila svih vrsta i pomoću njih provode turističku rekreaciju na morima, jezerima, rijekama i kanalima, i to velikim brodovima na kružnim putovanjima, na izletničkim turama, na vrlo brzim jedinicama kojima se prebacuju iz mjesta u mjesto, na jedrilicama, ... Poglavit zamah imaju ljubitelji malih plovila koji se obično nazivaju nautičkim turistima, a pojava kojoj pripadaju naziva se nautički turizam. Realizaciju njihovih htijenja pomaže proizvodnja takvih plovila i izgradnja posebnih luka koje su osposobljene za njihov prihvata, čuvanje i razno usluživanje, a koje su najčešće oblika marina.

3. Nautički turizam nekad i danas

Nautical Tourism in the Past and Nowadays

3.1. Pojmovi

Terms

Nautički turizam skup je pojava i odnosa što nastaju zbog privremenog izvandomicilnog putovanja ljudi plovilima za šport i rasonodu radi rekreacije¹⁴.

Ova definicija proizlazi iz pojma nautičkog¹⁵ turista koji individualnim malim plovilom povremeno odlazi iz mjesta svog stalnog prebivališta u mjesto privremenog (turističkog) boravka iz bilo kojeg razloga osim samo trajnog preseljenja odnosno zasnivanja radnog odnosa (zaradivanja).

Zbog toga se u nautičke turiste ne ubraja plaćena posada na takvim plovilima.¹⁶

Postoje razne definicije nautičkog turizma. Neki autori u njega svrstavaju krstarenja (*cruising*) putničkim (turističkim) brodovima, brodske izlete, daskarenje, vožnju gondolama i skuterima, i dr., pa čak i ronjenje, podvodno ribarenje itd.

To je pogrešno tumačenje. Krstarenje je npr. specifičan oblik smještajnog turizma, koji priređuju touroperatori za veće skupine osoba, a sve ostalo su aktivnosti na vodama za posjetitelje bilo koje vrste u mjestima gdje privremeno borave radi rekreacije, pa i za nautičke turiste. Naprotiv, po svojim organizacijskim, plovidbenim, ekonomskim i ostalim obilježjima nautički turizam izdvaja se kao zasebna cjelina i tako čini posebnu vrstu turizma.

Nautički turisti u prosjeku posjeduju višu razinu etike, kulture i platežnih mogućnosti. Sociologijski nautički turizam suptilnija je vrsta turizma, jer vode, po kojima plove, a pogotovo more, svojom grandioznošću, elementarnom snagom, tajanstvenošću i drugim vrlinama daju sudionicima neusporedivu čar i ushićenje, osnažene nesputanim kretanjem u svim pravcima i po volji korištenjem vremena, uz angažman određenih stvaralačkih sposobnosti čovjeka u rasponu od pripreme za plovidbu, same plovidbe, do prilogađavanja navigacijskim uvjetima i stalnim promjenama ambijenta.

3.2. Počeci

Beginnings

Nautički turizam nije novovjeka aktivnost. Spominju se slična zbivanja iz vremena kad je Egipat postao rimska provincija¹⁷. Procvat trgovine i transporta stvorio je tada sloj domaćih bogataša i privlačio imućne putnike, radi čijeg se odmora, provoda, smještaja i prehrane razvio ugostiteljski obrt, otvarala se raskošna kupališta i zabavišta, posebice na kanalu koji je spajao Kanopus i Aleksandriju. Kanal je bio prepun barki kojima su se vozala društva i gostila u posebnim odajama¹⁸. U literaturi se spominje brodica egipatske kraljice Kleopatre (68. do 30. g. prije Krista) kao prva jahta¹⁹, na kojoj je ona uživala u slobodnim trenucima sa svojim prijateljima iz Rima.

Ljudi su kasnije nastavili pojedinačno ili u društvu tim načinom putovati radi odmora, športskih aktivnosti, rasonode i sličnih rekreacijskih motiva, ali to zadugo nisu bila masovna i općeraširena događanja. Krug sudionika bio je uzak, a područje i efekti bili su maleni.

3.3. Novija kretanja

Latest Activities

Poput samog turizma, koji ima srodne pojave u staroj Grčkoj, Rimu i u kasnijim stoljećima²⁰, ali je kao pojava dobio naziv tek početkom 19. stoljeća²¹, tako je i nautički

turizam ušao u rječnik u našem stoljeću, kada je primio veće razmjere²².

Međutim, već sedamdesetih godina u svijetu je na tisuće marina i sličnih luka, proizvodi se godišnje na stotine tisuća turističkih plovila, a 1976. g. samo u USA bilo ih je u opremi više od 11 milijuna²³. Danas svaki Švedanin ima svoj ležaj na svome plovilu. Nijemci u lukama europskog Sredozemlja drže oko 30.000 jahti, u Bavarskoj je iznad 250 jedriličarskih klubova, Talijani i Francuzi posjeduju više od 600.000 plovila za šport i razonodu²⁴, itd.

Sva tri elementa nautičkog turizma: plovila, osobe na njima i broj luka u kojima su one smještene i između kojih plove, brzo rastu, pa se nautički turizam uvrštava među najpropulzivnije vrste turizma.

3.4. Uzroci i posljedice *Causes and Effects*

Nautički turizam izazivaju opći razlozi koji primoravaju ljude na privremeni odlazak iz mjesta svog stalnog boravka radi provođenja rekreacije na turistički način kako bi obnovili svoje fizičke i psihičke snage izgubljene u radu, svakodnevnom ritmu života i nezdravoj okolini kod kuće. Za plovidbu koriste gotovo sve tipove malih plovila²⁵ koja su njihovo vlasništvo ili su ih uzeli na vremenski najam, sa ili bez posade. Polazna točka njihova putovanja je matična luka brodice, marina u kojoj su unajmili vez ili luka u koju plovilo dovoze kopnom. Putuju pojedinačno ili u flotili.

Pored već impresivne masivnosti, nautički turizam karakteriziraju teritorijalna rasprostranjenost i policentrična lokalizacija te visoka vrijednost ulaganja u plovila s opremom i u marine²⁶.

Potražnja i ponuda na tržištu nautičkog turizma heterogene su, a najveći broj putovanja odvija se u dijelu najtoplijih mjeseci godine; najprije zbog klimatskih uvjeta i plovidbe, a zatim zbog rasporeda godišnjih odmora i školskih raspusta te nekih iracionalnih razloga turista (moda, oponašanje, nastojanje da se u određeno vrijeme nadu na određenom mjestu zajedno s određenim osobama, i dr.). Zbog toga potražnja ima sve značajke sezonalnosti, s negativnim posljedicama za poduzeća i društva koja upravljaju lukama u koje plovila zalaze.

Ponuda nautičkog turizma omogućuje kolektivnost u radu i masovnost u zaposlenosti, jer uključuje djelatnike u radionicama, ugostiteljstvu, trgovini i ostalim nenautičkim poslovima marine u kojima je primarna osobna usluga, kod koje strojevi uglavnom ne mogu zamijeniti ljudski rad.

Nautički turizam područje je komplementarnog i kompleksnog međuovisnog djelovanja brojnih pozitivnih funkcija²⁷ što ga ističu kao pojavu izrazito višedjelatnu na zdravstveno stanje sudionika te na razinu općeg gospodarskog razvitka i zapošljavanje ljudi s područja u kojima su locirane marine, sa snažnim odrazima

deviznog priliva stranaca na bilancu plaćanja s inozemstvom i unapređenje međunarodne razmjene države, naročito jer je potrošnja nautičkih turista veća od prosječne potrošnje ostalih turista koji posjećuju ista područja.

Posebno je specifična konverzijska funkcija nautičkog turizma, jer se dolaskom i boravkom nautičkih turista u obalne vode i marine brojna inače neprivredna dobra i djelatnosti recepcijske zemlje pretvaraju u gospodarske resurse, koji bez nautičkog turizma ne bi uopće ili bi u znatno manjem opsegu ostvarivali prihode²⁸.

Zbog toga maritimne države kao Francuska, Grčka, Italija, Španjolska, Turska, USA, Kanada, Australija, i dr. nautičkom turizmu posvećuju znatnu pozornost.

S druge strane postoje i negativne posljedice rasta nautičkog turizma. On je bremenit degenerativnim procesima koji se ogledaju u zagađivanju mora i okoliša, nagrdivanju ljepota prirodnih ambijenata u slučaju neracionalne izgradnje objekata u marinama, te u svemu ostalome što inače turizam može loše sobom donijeti, od kriminala do prostitucije, naročito tamo gdje se pojavljuje u masovnijem obliku.

4. Nautički turizam u Hrvatskoj *Nautical Tourism in Croatia*

4.1. Povoljni uvjeti za razvitak *Convinient Development Conditions*

Hrvatski dio Jadrana ima idealne uvjete za širok razmah nautičkog turizma.

Južni dio vrata su Jadrana, odakle se prostire 526 km zračne crte vrlo razvedena obala duga 5.790 km, sa 66 naseljenih otoka i još više stotina drugih otoka, otočića i grebena²⁹ poredanih u blizini kopna u nekoliko s njime usporednih nizova. More je pretežito čisto, ugodne boje i saliniteta, relativno velike prozirnosti i bogato faunom. Struje su slabog intenziteta, a amplitude plime i oseke neznatne. Obale otoka i kopna obiluju brojnim uvalama, zaljevima, dragama, plažama, lukama i lučicama. Klima je ugodna s velikim brojem toplih i sunčanih dana. Morska je voda većim dijelom godine dobra za kupanje. Priroda je vrlo lijepa i uglavnom nezagadana, s brojnim šumama uzduž obala.

Tržišnu privlačnost hrvatskog dijela Jadrana pojačavaju relativna blizina emitivnih tržišta Europe i neposredni ulaz u naše obalno more za plovila koje zalaze u Jadran iz Sredozemlja, laka pristupačnost kopnenoj obali, izuzetne kulturološke odlike mnogih područja i mjesta, longitudinalne i transverzalne ceste, željeznički spoj nekoliko mjesta s unutrašnjosti, izgrađene zračne luke, trajektne veze sa susjednim zemljama, uzdužobalne brodske pruge i one do otoka, nacionalni parkovi i od UNESCO-a zaštićene cjeline Dubrovnika i Dioklecijanove palače u Splitu, vrlo velika baza ugostiteljske ponude, itd.

4.2. Stanje Situation

Unatoč takvim uvjetima nautički se turizam u nas sporo i ekstenzivno razvijao zbog pomanjkanja konzistentne politike i adekvatne organiziranosti.

Premda se putovalo morem malim plovilima i ranije, prema novinskim zapisima o toj vrsti turizma počelo se ozbiljnije razmišljati tek oko 1960. godine.³⁰

Do 1983. g. na hrvatskoj obali i otocima izgrađeno je 16 marina s oko 2.700 vezova, a danas postoji četrdesetak luka nautičkog turizma, od Umaga do Dubrovnika, s najvećom koncentracijom na istarsko-kvarnerskom području, nešto manjom na srednjem, a vrlo rijetkom na južnom dijelu obale i otoka našeg dijela Jadrana. One su razvrstane u kategorije prema Pravilniku o vrstama i kategorijama luka nautičkog turizma i o minimalnim tehničkim uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije za pružanje usluga za potrebe nautičkog turizma (Narodne novine, 28. svibnja 1990.)

Najstarija i ujedno najveća je marina Punat na otoku Krku. Većina marina otvorena je cijelu godinu, a polovina je u vlasništvu ACI kluba iz Opatije.³¹ Nekoliko marina bavi se iznajmljivanjem jahti trećim osobama.

Tablica 1. Broj marina, izdanih odobrenja strancima za plovila u obalnom moru Hrvatske i osoba na njima, te broj vezova u moru i plovila u marinama

Table 1.

The number of marinas and permits issued to foreigners for vessels in Croatian coastal sea and persons aboard, and the number of berths and vessels in marinas

Godina	Marine		Odobrenja		Osobe		Vezovi		Plovila	
	Broj	Ven- žni indeksi	Broj	Ven- žni indeksi	Broj	Ven- žni indeksi	Broj	Ven- žni indeksi	Broj	Ven- žni indeksi
1985	33	-	57867	-	214172	-	8092	-	75851	-
1986.	33	100,0	62413	107,9	234414	109,5	8177	101,1	108465	143,0
1987	33	100,0	66451	106,5	261557	111,6	8252	100,9	139015	128,2
1988.	33	100,0	64696	97,4	241543	92,3	8610	104,3	134191	96,5
1989.	35	106,1	59449	91,9	228147	94,5	8650	100,5	151792	113,1
1990.	35	100,0	58189	97,9	225764	99,0	8870	102,5	156399	103,0
1991.	35	100,0	15298	26,3	54659	24,2	8870	100,0	49174	50,6
1992.	36	102,9	23019	150,5	79448	145,4	10418	117,5	48764	99,2
1993.	37	102,8	27589	119,9	95229	119,9	9924	95,3	57604	117,1
1994.	37	100,0	29852	108,2	101241	106,3	10390	104,7	72589	126,0
1995.	38	102,7	23189	77,7	81979	81,0	10158	97,8	55402	76,3

Izvor: Statistički ljetopis Hrvatske 1995., str. 358, Nepublicirani podaci za 1995.g.; Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb

Pored njih privez nude lučice športskih klubova i nekih hotela, koje su većinom zatvorenog tipa, te ostale lučice i dijelovi nekih komercijalnih luka. Osim toga brodice se sidre i u brojnim zaštićenim uvalama kopna i otoka.

Po podacima Statističkog ljetopisa Hrvatske za 1995.g., str. 358, u 1994. g. naših 37 marina zauzimale su akvatorij površine 1.302.174 metra četvorna i raspolagale sa 10.390 vezova ili u prosjeku 281 vez po jednoj marini, što kazuje da su one pretežito malog kapaciteta na ukupnoj dužini uredene obale za privez od 36.361 metar. Najviše vezova nude plovilima dužine 10-15 metara (38% svih).

Uz to one imaju na svom kopnenom dijelu mjesta za smještaj 3.432 plovila. Ukupni prostor na kopnu je površine 181.900 m četvornih, od čega su natkrivena samo 4.862 četvorna metra.

4.3. Promet Traffic

Promet plovila u nas statistički se prati putem registracije broja izdanih odobrenja za plovidbu u obalnom moru Hrvatske i putem broja plovila u marinama.³²

Dugoročno gledano broj izdanih odobrenja³³ i broja osoba na plovilima raste do 1987.g., a zatim iz godine u godinu lagano opada do 1990. g., baš kao i ukupan promet stranih turista u Hrvatskoj, koji ne uključuje fizičke podatke o nautičkom turizmu. Zbog agresije na Hrvatsku u 1991., g. njihovo smanjenje je na oko jednu četvrtinu prethodne razine. Nakon te godine broj im postepeno raste, ali samo toliko da je u 1994.g. bilo 44,9 posto izdanih odobrenja za plovidbu strancima i 35,7 posto broja osoba na plovilima što su ostvareni u 1987.g.

Slično kretanje je i za broj stacionarnih ili u tranzitu domaćih i stranih plovila u našim marinama, s razlikom da je najveći domet ostvaren 1990.g. U 1991. g. broj im je prepolovljen u odnosu na prethodnu godinu, i još smanjen u 1992.g. Oporavak je uslijedio u naredne dvije godine, pa je njihov broj u 1994. g. bio 46,4 posto onoga iz 1990. g.

U svim kategorijama u 1995. g. ostvaren je pad jer je smanjen promet u drugoj polovini godine zbog događaja oko oslobađanja okupiranih područja Hrvatske.

Najbrojnije plovila i nautički turisti u nas bili su iz Njemačke, Italije i Austrije (skupni udio oko 91%), pa iz Slovenije, Nizozemske, itd. Među zastupljenijim plovilima u našim marinama su ona u vlasništvu osoba iz Hrvatske, koja su odmah iza plovila vodeće trojke. Za plovljenje hrvatskim morem najviše su se koristile motorne jahte (20,8% svih u 1994.g.), te jahte na jedra (14,1%), a iza njih "ostale" vrste plovila.³⁴

5. Treba iskoristiti prigodu (umjesto zaključka)

The Occasion Should be Used (Instead of a Conclusion)

Unatoč analognih događanja u prošlosti, nautički turizam dobija obilježja pojave tek u novije doba kad je postao masovan i pristupačan širem krugu osoba, ostvarujući respektabilne gospodarske efekte, pa se uvrštava među najdinamičnije i najperspektivnije vrste turizma.

Republika Hrvatska raspolaže brojnim vrlo dobrim uvjetima za njegov razvitak, koji dosada nisu dovoljno iskorišteni. Nepovoljne okolnosti malo prije i tijekom agresije na našu zemlju i Domovinskog rata bitno su utjecale na smanjenje broja malih plovila za šport i razonodu u našem moru i marinama, pogotovo u južnoj Hrvatskoj, ali ga nisu uništile. Nakon 1992. g. fizički promet opet je u porastu, s dobrim izgledima u budućnosti.

Da bi se ispunila očekivanja i što bolje valorizirale naše mogućnosti za njegov novi polet, nužno je osuvremeniti i donekle proširiti postojeće marine, "popuniti" prostore bez njih na srednjem i naročito na južnom dijelu hrvatskog Jadrana, izgraditi organizacijsku strukturu i management te marketinške aktivnosti u marinama u skladu s najnovijim svjetskim iskustvima, prilagoditi propise tekućim potrebama, voditi primjerenu gospodarsku i turističku politiku prema nautičkom turizmu i dr., a sve negativnosti koje donosi svoditi na najmanju mjeru, kako on "ne bi pojeo sam sebe" (Kaspar).

S obzirom na maritimne i ostale atrakcije i atraktivnosti kojima raspolažu priobalni i otočni dio, nautički turizam u Hrvatskoj treba usmjeravati tako da se u većem stupnju što prije približi optimalnim granicama i tako iskoristi pozitivan trend ove vrste turističke potražnje u svijetu, i to radi visokih i svestranih pozitivnih učinaka koje on može postizavati.

Bilješke

References

- ¹ "World Tourism 1970-1994", World Tourism Organization (WTO), Madrid, siječanj 1995. g. Procjenjuje se da je u domaćem turizmu ostvareno još dva puta toliko turističkih putovanja, što znači da je u turistička kretanja bio uključen skoro svaki treći stanovnik svijeta.
- ² Prosječna godišnja stopa porasta broja međunarodnih turista 1970-1994. u svijetu iznosi 4,95%, s izvjesnim usporavanjem u posljednje vrijeme, ali i s jednom od najvećih godišnjih stopa povećanja od 8,57% u 1992. prema 1991. g. U 1994. bilo je 3,03% više međunarodnih turista prema 1993. g. (WTO, isto).
- ³ Tradicionalni pretežiti pravci kretanja turista su sjever-jug, kako su već uočili čuveni teoretičari turizma Hunziker i Krapf u "Grundriss der Allgemeinen Fremdenverkehrslehre", Zurich, 1942.
- ⁴ U Europi 1994.g. registrirano je 315.054.000 dolazaka ili 1.88% više nego godinu ranije, i prosječna stopa rasta od 4,36% u posljednjih četvrt stoljeća ("International Tourism in Europe 1970-1994". WTO, Madrid, siječanj, 1995.).
- ⁵ Vrijednost svjetskog izvoza 1993. g. bila je 3.663 milijarde USD, što je 0,3% manje nego 1992., ali s prosječnim godišnjim rastom po 8,32% od 1985-1993.g. Istovremeno međunarodni izdaci turista povećavali su se po 12,86% godišnje, tako da je u tom razdoblju njihov udio u svjetskoj razmjeni narastao od 6% u 1985. na najvećih 8,35% u 1993. (izvor: "World Tourism 1970-1994", isto).
- ⁶ Statistički ljetopis Hrvatske 1995, str. 355, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 1995. Za 1995. neobjavljeni podaci Državnog zavoda za statistiku.
- ⁷ Globalna ilustracija pokazuje da od 1985-1994. najveći porast inozemnih turista ima područje istočne Azije i Pacifika od 10,3% godišnje (primici 18,5%), Afrike 7,5% (9,1%), itd, prema svjetskim prosjecima 5,46% i 11,20% (izvor: "World Tourism 1970-1994", isto).
- ⁸ Sve vrste i oblici aktivnosti u turizmu na obalama mora i otoka.
- ⁹ Računa se da je 1000. godine na našoj Planeti živjelo oko 230 milijuna stanovnika, 1500.g. oko 427 mil., 1900.g. oko 1.650 mil., 1950.g. oko 2.525 mil., 1984.g. oko 4.764 mil. (Opća enciklopedija, Dopunski svezak, str. 618-619, Zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1988.). Procjenjuje se da danas u svijetu živi oko 5.576 milijuna ljudi (SLJH-95, str 582).
- ¹⁰ Za početak suvremenog turizma često se uzimlje 1841.g. kada je Thomas Cook organizirao masovni izlet tek uspostavljenom željezničkom vezom Loughborough-Leicester u Engleskoj, ali sve do iza I svjetskog rata ljudi su zazirali od kupanja u moru.
- ¹¹ Tehnički i tehnološki napredak, prosvječenost ljudi, porast broja zaposlenih i proizvodnosti rada, osobit napredak u prijevozu roba i putnika, jer su željeznice, pa motorni brod i automobil te konačno zrakoplov omogućili brži, sigurniji, udobniji, redovitiji, masovniji i jeftiniji prijevoz, i na veće udaljenosti, i dr., te stabilne političke prilike (mir) prije svega.
- ¹² Osobni automobil i plovilo naročito, a zatim druga individualna prijevozna sredstva, od bicikla do zrakoplova, omogućila su turistima slobodan izbor suputnika, vremena polaska, zadržavanja i povratka, pravaca i brzine putovanja, i dr.
- ¹³ Velika većina turista su iz gradova u kojima žive i rade u sredini nepovoljnoj po zdravlje, u umjetnom ambijentu sazdanom od betona, čelika, stakla i asfalta, tako da je već francuski pisac J.J. Rousseau (1712-1778.) tada nove motive putovanja sazeo u pozivu "natrag prirodi", što je cilj glavnine današnjih turista i čest propagandni slogan organizatora putovanja i nositelja ponude.
- ¹⁴ S. i Z. Marković u "Osnovama turizma", str. 2-5 (Školska knjiga, Zagreb, 1979.), rekreaciju definiraju kao "obnavljanje ili jačanje fizičkih i psihičkih sposobnosti oslabljenih ili ugroženih zbog životnih i radnih prilika, s tim da se ona prije svega postiže putem odmora i rasonode". Dijeje je na pasivnu i aktivnu, te statičku i dinamičku. Za aktivnu dinamičku rekreaciju, koja uključuje vlastitu fizičku aktivnost sudionika negdje izvan mjesta stalnog boravka, kažu da je turistička rekreacija ili turizam.
- ¹⁵ Prema latinskom nauta i grčkom nautes = mornar, brodar, pomorac.
- ¹⁶ Izade li posada na obalu i koristi li smještaj, ulazi u kategoriju turista.
- ¹⁷ 31. godine prije Krista.
- ¹⁸ Kanopus je bio grad na rukavcu rijeke Nil, a Aleksandrija tada najvažnija luka Egipta i najveća na europskom Sredozemlju. (E. Koščak, "Ugostiteljstvo u antičko doba", str. 14-17, Ugostiteljska komora za grad Zagreb, Zagreb, 1962.)
- ¹⁹ "Pomorski leksikon", str. 310, Zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1990. Tada se takvo plovilo nije nazivalo jahtom, jer

- ime potječe iz 17. st. od nizozemske riječi jaght=mali brzi jedrenjak i ratni kurirski brod. Danas je jahta plovilo na motor i/ili jedra za dužu plovidbu neovisno o opskrbljivanju s kopna, posebne građe i komfora, i zaštićena od buke i vibracija, s nerijetkim stabilizatorima. One pretežu među svim vrstama plovila nautičkog turizma, radi čega se on nekada pogrešno naziva jahting turizmom (od engl. yacht=jahta, sportska jedrilica, voziti se na jahti, jedriti). Međutim, klubovi u koje se udružuju njihovi vlasnici zovu se jahting klubovi.
- 20 Stare Olimpijske igre, hodočašća proročanstvima i svetištima, okupljanja na izvorima ljekovitih voda i klimatskih kupališta, borbe gladijatora, tumirske priredbe i lovni pohodi, pojedinačna putovanja znamenitih osoba, itd.
- 21 Učestala dugotrajna putovanja osoba iz elitnih krugova radi odgoja i obrazovanja u 19. st. dobila su u Engleskoj naziv Grand Tour. Te osobe se počelo tada pogrdno nazivati Tourist, što je prvi spomenuo oko 1800.g. Pegge u "Anecdotes of the English Language" rečenicom "Putnika danas nazivaju tour-ist" (prema F.W. Ogilvie, "The Tourist Movement", Stoples Press Limited, London, 1933.), a izraz turizam prvi put se spominje 1811. u Engleskoj u članku "Sublime Cockey Tourism", u reviji Sporting Magazin (I. Antunac, "Turizam i ekonomska teorija", str.17, Institut za istraživanje turizma, Zagreb, 1985.). Međutim, mnogo kasnije te riječi ulaze u rječnike engleskoga i francuskoga jezika. To nije neobično s obzirom da je veći broj sudionika u turističkim kretanjima tek krajem 19. stoljeća. Kad se, naime, otkrije masovnost neke pojavnosti ili događanja oni dobijaju obilježja pojave i adekvatan naziv s imeničkim sufiksom (u hrvatskome jeziku jeziku "-izam", kao npr. kapitalizam, fašizam, daltonizam, automobilizam, u engleskome "-ism", u talijanskome "-simo", itd.).
- 22 Npr. u "Leksikonu Minerva" iz 1936. (Minerva nakladna knjižara, Zagreb, str. 1075) nema čak ni pojmova turist i turizam, nego se pod leksikografskom jedinicom (poduzeće) "Putnik" jedino spominje da ono prodaje i "turističku literaturu".
- 23 Pomorska enciklopedija, str. 262, Zavod "Miroslav Krleža", Zagreb, 1989.
- 24 Mjesečnik "Ugostiteljstvo-turizam", svibanj 1994., Zagreb
- 25 Jahte, jedrilice, gliseri, barke od gume, drva ili plastike
- 26 Ograđeno i zaštićeno lučko područje i kopneni prostor, obala i gatovi, prilazne ceste i unutarnje prometnice, kanalizacija, priključci na vodovodnu, električnu i TT mrežu, zgrade uprave s prostorima za odmor i nuždu posade i putnika, razni ugostiteljski i trgovački sadržaji, servisne radionice, liftovi, crpke za gorivo, i dr.
- 27 Sva djelovanja nautičkog turizma radi rekreacije turista i postizavanja gospodarskih svrha nazivaju se funkcijama nautičkog turizma.
- 28 Klima, sunce, more, zaljevi, izgrađene lučice, kulturno-povijesni spomenici, uređaji i usluge zdravstva, itd.
- 29 M. Baletić, "Hrvatska 1994.", INA Konzalting d.o.o., Zagreb, 1993.
- 30 Tako se u "Dubrovačkom vjesniku" od 26. lipnja 1963. pojavljuje napis "Dubrovnik postao privlačan za strane jahte".
- 31 Adriatic Club International.
- 32 Godišnji izvještaj o prometu stranih plovnih objekata namijenjenih razonodi ili sportu lučkih kapetanija-obrazac TU-17, i Godišnji izvještaj o kapacitetu i prometu marina-obrazac TU-18 (Narodne novine, 28/94). U Hrvatskoj nije zabilježena pojava nautičkog turizma na ostalim vodama osim na moru.
- 33 Do 1988.g. odobrenja za plovidbu izdavana su s rokom važenja od jedne godine, od 1988. odobrenje prestaje vrijediti ako se promijeni zapovjednik plovila, a od 1992.g. izdano odobrenje vrijedi sve dok strano plovilo ne napusti obalno more Republike Hrvatske (SLJH-94, str. 364).
- 34 Takav način grupiranja plovila na snazi je od 1991.g. Do tada su plovila razvrstavana u skupine jahti, jedrilica, glisera i "ostalih" plovila (SLJH-94, str. 364).

Rukopis primljen: 29. 2. 1996.

EUROHERC VERSICHERUNG -
AKTIENGESELLSCHAFT

GENERALNA DIREKCIJA MAKARSKA

HR - 21300 MAKARSKA - Obala kralja Tomislava 15
Tel./fax: +385 (0)21 615-581; 615-599

PODRUŽNICA ZAGREB

HR - 10000 ZAGREB - Ulica grada Vukovara 54
Tel./fax: +385 (0)1 6114-071; 6114-462

PODRUŽNICA PULA

HR - 52100 PULA - Matka Laginje 3
Tel./fax: +385 (0)52 216-668; 216-669

Još bolje, još sigurnije "Euroherc" !!

PODRUŽNICA ZADAR

HR - 23000 ZADAR - Obala kneza Branimira 5
Tel./fax: +385 (0)23 315-345; 315-713

PODRUŽNICA SPLIT

HR - 21000 SPLIT - Ruđera Boškovića 15
Tel./fax: +385 (0)20 356-520; 525-505

PODRUŽNICA DUBROVNIK

HR - 20000 DUBROVNIK - Dr. Ante Starčevića 72
Tel./fax: +385 (0)20 411-647; 411-573

ŽIRO-RAČUN br. 31700 - 655 - 42
DEVIZNI RAČUN br. 7001 - 280 - 0140660 SPLITSKA BANKA d.d. SPLIT